

PICTORI FRANCEZI DIN COLECȚIA MUZEULUI ȚĂRII CRIȘURILOR (SEC. XIX-XX)

AGATA CHIFOR*

PEINTRES FRANÇAISES DANS LA COLLECTION DU MUSÉE D' ORADEA (XIX-XX SIÈCLES)

L'étude vise à révéler le lieu et la contribution spécifique des artistes françaises moins connus de la seconde moitié du XIX-ème siècle et la première moitié du XX-ème siècle, par les œuvres de la collection du Musée d' Oradea: Paul Baudry (1828-1886), Humbert Ferdinand (1842-1936), Edmond Louis Dupain (1847-1933), Victor Alfred Paul Vignon (1847-1909), Fernand Le-Gout Gerard (1856-1924), Jean-François Raffaelli (1850-1924), Charles Francois Prosper Guérin (1875-1939). L'auteur souligne la différence entre la manière des artistes académiques comme Paul Baudry, Humbert Ferdinand, Edmond Louis Dupain et les peintres influencés par l'impressionnisme (Fernand Le-Gout Gerard, Jean-François Raffaelli) et par le fauvisme (Charles Francois Prosper Guérin). Leurs œuvres relèvent la rupture dans l'art français du XIX-ème siècle entre d'un côté un art officiel et de l'autre un art indépendant. Ainsi, on peut remarquer, dans le premier cas, la préférence pour les portraits, les thèmes historiques et mythologiques encouragés par l'environnement artistique officiels. Les peintres de la deuxième catégorie montrent l'intérêt pour la découverte du paysage, la spontanéité du langage plastique, avec des accents du réalisme, impressionnisme et fauvisme.

Mots clefs: peinture académique, impressionnisme, Victor Vignon, Fernand Le-Gout Gerard, Jean-François Raffaelli, Charles Francois Guérin, Paul Baudry, Humbert Ferdinand, Edmond Louis Dupain

Studiul își propune să releve locul și contribuția specifică a unor artiști francezi mai puțin cunoscuți din a doua jumătate a sec. al XIX-lea și prima jumătate a sec. XX prezenți cu lucrări în Colecția Muzeului Țării Crișurilor din Oradea, premiați la diferite saloane ale epocii: Paul Baudry (1828-1886), Humbert Ferdinand (1842-1936), Edmond Louis Dupain (1847-1933), Victor Alfred Paul Vignon (1847-1909), Fernand Le-Gout Gerard (1856-1924), Jean-François Raffaelli (1850-1924), Charles Francois Prosper Guérin (1875-1939). Lucrările semnate de aceștia au intrat în patrimoniul Secției de Artă a muzeului orădean în 1967 și 1969 prin transfer de la Muzeul de Artă al României. Scopul analizei îl constituie relevarea diferenței specifice dintre maniera pictorilor academici formați în ambianța cultural-artistică a celui de-al doilea Imperiu napoleonic (Paul Baudry, Humbert Ferdinand, Edmond Louis Dupain) și pictorii "independenți", al căror stil, influențat de noile tendințe (realism, impresionism, fovism) marchează o ruptură în raport cu arta oficială (Victor Vignon, Fernand Le-Gout Gerard, Jean-François Raffaelli, Charles Francois Prosper Guérin).

Pictor, decorator și portretist remarcabil, Paul Baudry (1828-1886) a fost cel mai de seamă reprezentant al picturii academice din timpul celui de-al doilea Imperiu Francez al lui Napoleon al III-lea (1852-1870), creația sa ilustrând gustul artistic al

* Muzeu Țării Crișurilor, B-dul Dacia nr. 1-3, email: agatachifor@yahoo.com

acestei perioade. Stilul dominant al epocii a fost eclectismul, promovat de împărat în cadrul proiectului de modernizare a Parisului. O capodoperă a arhitecturii eclectice este *Opera Garnier* la decorarea căreia a contribuit și Paul Baudry. Pictura oficială, promovată la Saloane este cea de factură tradițională, academistă, cu preferință pentru subiecte mitologice, alegorice, istorice. *Academia de Arte Frumoase* este extrem de influentă, ea controlează *Școala de Arte Frumoase*, *Salonul* și *Concursul pentru Premiul Romei*, însoțit de o bursă de studiu în Italia. În contextul rigid al epocii, admiterea participării la Saloane pe baza criteriilor impuse de Academia de pictură era o confirmare a calității de artist profesionist.

Eclectismul specific perioadei celui de-al doilea Imperiu Francez este evident și în creația lui Paul Baudry care s-a raliat tendințelor artei oficiale și a avut o carieră de succes, realizând picturi la modă cu caracter mitologic, religios, istoric, alegoric, respectiv scene de gen. Artistul s-a născut în 1828 la Roche sur Yon în Vendée; în 1845 s-a înscris la Școala de Arte Frumoase din Paris, avându-i ca profesori pe artistul neoclasic Michel Martin Drolling (1844) și pe Antoine Sartoris. Scopul fiecărui absolvent era să fie admis la selecția pentru *Premiul Romei*, care depindea direct de Academia de Arte Frumoase. Faptul că Baudry a obținut aprobarea de a participa la concurs, demonstrează că pictura sa era în consonanță cu arta oficială. În 1850 a fost recompensat, alături de Bougoureau cu *Marele Premiu al Romei* pentru lucrarea *Zenobia găsită de păstori pe malurile râului Araxes*, tablou marcat de colorismul venețian. Premiul a fost asociat cu o bursă de studiu de 4 ani în Italia, perioadă care i-a permis să studieze și să realizeze copii după operele măștrilor renașcentiști. În perioada șederii în Italia, artistul a fost puternic marcat de maniera lui Correggio și Tizian. Sub influența lui Correggio, a abordat subiecte cu caracter mitologic și alegoric: *Copilul și Destinul* (1853), *Moartea Vestalei* (1856), ambele având succes la Salonul din 1857. Alte tablouri remarcabile care au contribuit la prestigiul pictorului au fost *Leda*, *Sf. Ioan Botezătorul* (1857), *Portretul lui Charles Beulé* (1857). A studiat și la Roma și se crede că a influențat dezvoltarea picturii neoclaseice italiene.¹

Lucrarea *Valul și perla* (1862) este considerată una din cele mai notabile creații ale lui Baudry și unul din cele mai renumite nuduri din sec. al XIX-lea. Prin maniera inedită de ilustrare a temei (nașterea Afroditei din spuma mării), tabloul este considerat un moment de referință în reprezentarea artistică a nudului feminin; expus la Salonul din 1862, a fost unul din cele mai apreciate nuduri feminine din epoca celui de-al doilea Imperiu. În 1863 tabloul a fost achiziționat de împărăteasa Eugénie, ea însăși o admiratoare a acestui gen pictural care îi amintea de grația și senzualitatea rococoului.

La prestigiul lui Paul Baudry au contribuit picturile decorative de mari dimensiuni realizate pentru palate aristocratice sau clădiri publice: Castelul Chantilly,

¹ *** *Revai Nagy Lexikona*, vol. II, Budapeșt, 1911, p. 709

hotelurile Fould (1854), Galliere (1863), Paiva (1858)², Curtea de Casație (decorată cu fresca *Glorificarea Legii*). Capodopera creației sale este considerată decorația picturală a Foaierului Operei Garnier din Paris. În 1864 Baudry a făcut o nouă călătorie de studiu în Italia pentru a se documenta; timp de un an a realizat copii după frescele lui Michelangelo din Capela Sixtină, picturile lui Carracci din Galeria Palatului Farnese, lucrările lui Correggio din Galeria Borghese³. La Londra a studiat lucrările lui Rafael, iar după întoarcerea în Italia pe cele ale lui Veronese și Tintoretto. Paul Baudry a lucrat timp de aproape 10 ani (1866-1874) la decorarea Foaierului Operei, pentru care a pictat 33 de scene cu caracter alegoric, figuri de muze și poeți: *Muzica, Comedia, Tragedia, Parnasul, Orfeu și Euridice, Melpomene, Caliope, Saul și David, Salomeea, Euterpe, Thalia, Zodiacul, Poezii civilizatori, Apollo primind lira, Glorificarea Armoniei, Muzica îndrăgostită etc.* Pentru realizarea muzelor s-a inspirat din maniera lui Veronese și Primaticcio. Din acest moment a lucrat mai puțin pentru pictura de Saloane; a expus ocazional portrete și compoziții cu caracter mitologic inspirate din decorațiile sale plafonante: *Amor și Psyche* (1884) etc.

Paul Baudry a realizat deopotrivă teme istorice, ca *Asasinarea lui Marat* (1860), respectiv portrete ale unor personalități ale vremii, definite prin impresia de viață, rafinament și creativitate: *Madelaine Brohan* (1860), *Charles Garnier* (1868), *Guizot*, *Edmond About* (1871), *Alphonse Peyrat*, *Eugene Giraud* etc. Lucrarea *Charlotte Corday* (1861) este o excepție în creația artistului, fiind un experiment în domeniul picturii istorice realiste. În 1870 a fost ales membru al Academiei de Arte Frumoase; pentru meritele sale i s-a conferit *Legiunea de onoare*.

Autoportretul (Fig.nr.1) ⁴ din Colecția Muzeului Țării Crișurilor este un remarcabil portret de tinerețe al artistului, cu tușe picturale fine, specifice acestuia. Portretul romantic al pictorului este reprezentat în semiprofil spre dreapta, detașându-se în prim-plan, pe un fond neutru de culoare oliv. Poartă mustață, veston negru, cămașă albă, eșarfă bleumarin. Tabloul relevă talentul, spiritul de observație în redarea fizionomiei, capacitatea de a sintetiza trăsăturile esențiale, având similitudini cu fotografiile de epocă ale pictorului.

Humbert Ferdinand (1842-1936) și Edmond Louis Dupain (1847-1933) au fost ambii discipoli ai lui Alexandre Cabanel, exponent de seamă al artei oficiale promovate de oficialitățile celui de-al doilea Imperiu Francez prin intermediul Academiei de Arte Frumoase din Paris.

Discipol al lui Alexandre Cabanel, Humbert Ferdinand (1842-1936) și-a creat o reputație de portretist, realizând portrete ale unor personalități contemporane: actrița

² J.L. Ferrier (coord.), *L'aventure de l'art au XIX-ème siècle*, 1991, p. 581, 635

³ J. Turner, *The Dictionary of Art*, Oxford University Press, III, p. 396

⁴ G. Oprescu, *Colecția Prof. Dr. I. Cantacuzino*, reprod. P. 12, *Muzeul Toma Stelian. Catalog (pictură, sculptură și desen)*, București, 1939, reprod. nr.467, p. 76, Registrul de pictură al M.T.C., Paul Baudry, *Autoportret*, ulei / pânză, 460x377mm, nesemnat, nedatat, Prov. Transfer de la Muzeul de Artă al României, 1969, inv. 574

Jeanne Samary, scriitoarea Colette (1896), politicianul Justin Germain Casimir de Selves. A pictat scene mitologice și compoziții istorice cu vestimentație și personaje orientalizante specifice gustului romantic (*Invazia sarazinilor în Spania*). Interesul pentru orientalism combinat cu tematica istorică este vizibil și în lucrarea *Soldat algerian* din colecția muzeului orădean.⁵ Pe un fundal neutru, gri se detașează profilul unui bărbat tânăr, cu mustață și ten măsliniu, îmbrăcat în costum algerian. E redat stând pe o piatră, desculț cu corpul ușor răsucit spre dreapta, cu o mână sprijinită pe șold și cealaltă în baionetă. Vestimentația specifică unităților algeriene de infanterie (*zuaves*) din armata franceză este descrisă cu minuțiozitate și interes pentru detaliu: fes roșu, cămașă albă, pantaloni bufanți albi, jambiere albastre, brâu lat de piele cu pistoale și baionetă (Fig.nr.2).

Un reprezentant de seamă al picturii academiste este considerat Edmond Louis Dupain (1847-1933), alt discipol al lui Alexandre Cabanel.⁶ Originar din Bordeaux, este cunoscut mai ales ca portretist și autor de scene de gen. A debutat la Salonul din 1870 și a expus constant la Saloanele Artiștilor Francezi. Dupain a pictat unul din plafoanele Observatorului astronomic din Paris și a fost premiat la Expoziția Universală din 1880.

*Portretul de femeie*⁷ (Fig.nr.3) din colecția muzeului orădean ilustrează una din temele preferate ale artistului. Tabloul redă chipul unei femei tinere văzută din profil spre dreapta; poartă părul prins în coc, rochie neagră cu decolteu în formă de V. Profilul femeii este de factură neoclasică bazat pe combinația dintre un desen academic în conturarea trăsăturilor, respectiv tușe picturale în redarea detaliilor. În partea superioară a tabloului fondul este mai închis, neutru, cu nuanțe de verde spre mijloc. Fondul și rochia creează un contrast cromatic pentru strălucirea albă-aurie a pielii.

Din categoria pictorilor *pleinairiști* influențați de realism și impresionism se remarcă Victor Vignon (1847-1909), Fernand Le-Gout Gerard (1856-1924) și Jean-François Raffaelli (1850-1924).

Deși mai puțin cunoscut, Victor Alfred Paul Vignon (1847-1909) a fost unul din pictorii și gravorii talentați ai vremii sale, aflându-se în centrul mișcării impresioniste. S-a născut la Villiers-Cotterets și provenea dintr-o familie înstărită; mama sa, sculptorița Marie Noémi Cadiot (care a folosit pseudonimul Madame Claude Vignon) avea o vilă decorată cu fresce de pictorul simbolist Puvis de Chavannes. Discipol și prieten al lui Camille Corot și Adolphe Felix Cals (1810-1880), Vignon a lucrat în Clamart, apoi la Bougival, La Celle-Saint-Cloud, Pontoise

⁵ Registrul de pictură al M.T.C., Humbert Ferdinand, *Soldat algerian*, ulei / lemn, 354x262mm, semnat stânga jos cu creionul F. Humbert, nedatat, Prov. Transfer de la Muzeul de Artă al României, 1967, inv. 11

⁶ Al. Avram, *Vă prezentăm Muzeul Țării Crișurilor, Secția de Artă universală*, I, în *Crișana*, Anul XXVII, nr. 130, 3 iunie, p. 3

⁷ Registrul de pictură al M.T.C., Edmond Louis Dupain, *Portret de femeie*, ulei / lemn, 408x323mm, nesemnat, nedatat, Prov. Transfer de la Muzeul de Artă al României, 1969, inv. 579

și Jouy-le-Comte realizând peisaje inspirate din satele sau orașele prin care a trecut. Peisajele cu drumuri, copaci și căsuțe pitorești domină întreaga sa creație (*Drum prin câmpia Bougival, Strada Jonchère din La Celle-Saint-Cloud* etc.). A studiat alături de Camille Pissarro, prietenul său; în jurul anilor 1878-1880 i-a însoțit pe Pissarro, Cezanne și Armand Guillaumin la Auvers-sur-Oise, unde a pictat teme identice cu aceștia: *Drum în Chaponval* (1882), *Cocioabe în Auvers* (1883). S-a stabilit, ca și Corot la Nesles-la-Vallee în Eragny și Isle-Adam.

Vignon a fost apropiat de grupul impresionistilor, alături de care a expus între anii 1880-1886. Discipol al lui Corot, care l-a îndrumat la începutul carierei, artistul a fost influențat deopotrivă de Monet și Pissarro. Victor Vignon este considerat o mărturie privind legăturile mai puțin cunoscute care existau între Corot, pictorii de la Barbizon și impresionisti.⁸

Colorismul luminos, dragostea pentru natură și *plein air* îl apropie de impresionism. Deși a fost familiarizat cu inovațiile cercului impresionist, Vignon și-a elaborat un stil distinct prin care se distanțează de obiectivele și maniera impresionismului. Opera lui Vignon a fost influențată mai ales de cea a lui Pissarro; îndeosebi peisajele cu căsuțe geometrizate inspirate din lumea satului francez, maniera desenului, grija pentru compoziție, soliditatea formelor, simțul volumului, dar și dragostea pentru peisaje liniștite cu ceruri luminoase amintesc de stilul acestuia. Prin desenul pregnant, de nuanță brun închis se delimitează însă de intențiile impresionistilor. A lucrat mai ales în districtul Auvers, Chaponval și Nesles-la-Vallee⁹.

Vignon i-a cunoscut deopotrivă pe Gauguin, Renoir, Degas, Guillaumin. A fost prieten cu frații Vincent și Theo Van Gogh, doctorul Paul Gachet, scriitorul și pictorul Eugene Murer, Frederic Samuel Cordey și Auguste Renoir. S-a stabilit în apropiere de Paris, la Valle de l' Oise, respectiv la Pontoise, în apropiere de Anvers, unde Van Gogh a locuit pentru puțin timp. Lucrările lui Vignon sunt prezente astăzi în cele mai mari colecții din întreaga lume, o parte din ele putând fi admirate la Musée d' Orsay.

Criticul contemporan Roger Marx i-a reproșat lui Vignon că s-ar fi inspirat prea mult din maniera peisagisticii olandeze. Din cauza realismului picturii sale, artistul a fost admis o singură dată (1878) la expozițiile Salonului din Paris. Criticul Fénelon a comentat astfel cele 19 tablouri ale lui Vignon prezente la expoziția impresionistă din 1886: "V. Vignon amestecă roci stratificate, arbori și case în compoziții invariabile și plictisitoare". Deși talentat, Victor Vignon nu a cunoscut succesul altor impresionisti.

Lucrarea *Vechiul drum la Saint Nicolas*¹⁰(Fig.nr.4) din colecția Muzeului Țării Crișurilor ilustrează genul de peisaj preferat de artist. Pictorul sugerează ambianța specifică lumii satului, cu căsuțe, un drum și copaci desfrunziți; spre centrul lucrării apare o femeie mergând pe cărare. Ea poartă în spate o traistă și e îmbrăcată în

⁸ Thérèse Burrollet, *Dictionnaire Universel de l'Art et des Artistes*, Editions Hazan, Paris, 1967

⁹ Maurice Serullaz, *Phaidon encyclopedia of Impressionism*, Phaidon, 1978

¹⁰ Registrul de pictură al M.T.C., Victor Vignon, *Vechiul drum la Saint Nicolas*, ulei / pânză, 325x405mm, semnat stânga jos, cu negru, V. Vignon, nedat, Prov. Transfer de la Muzeul de Artă al României, 1967, inv. 5

veșminte sărăcăcioase, de aceeași nuanță cu a pământului. Cerul înnoirat, peisajul arid, în nuanțe întunecoase, pajiștea în nuanțe de verde-ocru, copacii desfrunziți și căsuțele modeste cu acoperiș de țigle din dreapta sugerează precaritatea condițiilor de viață, creând o atmosferă de solitudine și tristețe. Redarea caselor reflectă influența constructivismului cezannian receptat de artist, dar cu o pronunțată impresie de autenticitate.

Originar din Normandia, Fernand Le-Gout Gerard (1856-1924) s-a născut în Saint-Lo, regiunea La Manche, unde și-a petrecut întreaga copilărie. A redat cu mult farmec animația porturilor și târgurilor bretone, imortalizate în mici scene de viață cotidiană provincială. Este considerat un nume de referință al picturii normande. Încă din copilărie a fost fascinat de desen și pictură și de la vârsta de 14 ani a început să facă copii după lucrări ale măestrilor din secolul al XVIII-lea. A realizat scene de gen, peisaje, marine, acualere, pasteluri, desene și gravuri; în opțiunea pentru pictură a fost influențat mai întâi de bunicul său, însă la insistențele tatălui a devenit agent financiar general al Trezoreriei din La Manche, apoi director de bancă. Deși director de bancă, Fernand a continuat să se afirme ca pictor, lucrând fără răgaz și frecventând lumea artistică din Paris, unde s-a și stabilit între anii 1880-1890. Și-a făcut un renume în mediile artistice pariziene prin pitorescul marinelor sale, dar și prin lucrările în care surprinde scene din viața pescarilor și țăranilor bretoni. A expus la Paris la Salonul Artiștilor Francezi din 1889 până în 1894, apoi la Societatea Națională de Arte Frumoase.¹¹ Eforturile sale l-au condus spre o consacrare timpurie; l-a cunoscut pe Messonier care l-a încurajat și l-a ajutat să obțină prima recunoaștere importantă la Expoziția Universală din 1889. Fiul maestrului l-a introdus în comunitatea artistică din Concarneau. Le Gout-Gerard a descoperit prin 1890 acest oraș port, fiind atras de farmecul său aparte. Încă de la începutul secolului al XIX-lea se formase aici o colonie de artiști care s-au inspirat constant din pitorescul priveliștilor locale. Le Gout a frecventat localitatea și în 1903 s-a stabilit aici. După moartea părinților a abandonat cariera în finanțe și s-a dedicat exclusiv picturii, renunțând definitiv la cariera de bancher. În 1903 a cumpărat vila Ker-Moor, unde și-a amenajat un frumos atelier cu o minunată priveliște asupra golfului. A realizat unele din cele mai pitorești imagini ale orașului Concarneau de la începutul sec al XX-lea; obișnuia să meargă cu șevaletul în mijlocul mulțimii, fixând pe pânză instantanee din viața cotidiană a portului, târgurilor, întoarcerea pescarilor sau priveliști ale oceanului. Le Gout a fost tipul de artist aflat într-o relație continuă cu oamenii simpli al căror mod de viață l-au inspirat neîncetat. Marinele și scenele sale de gen sunt adevărate instantanee impresioniste în care surprinde viața intensă a oamenilor din port, pescari și negustori de pește; a redat momentul plecării pescarilor dimineața din port și întoarcerea cu marfă la

¹¹ C. Benedict, *Catalogul Galeriei de Artă Universală, IV, Pictura franceză*, București, 1978, p. 23-24, M. Oprescu, *Colecția de artă plastică franceză. Catalog*, Ed. Graphite, 2005, p. 28

apus, nuanțele diafane ale răsăritului și apusului de soare în golf, animația mulțimii la târguri sau în port. Dragostea pentru Concarneau s-a reflectat în numeroasele picturi consacrate acestui subiect. În afară de Normandia, a pictat la Paris, unde locuia iarna, dar și în Grecia, Italia (Veneția), Africa de Nord (Tunisia, Algeria, Maroc). Subiectele sale favorite au rămas însă piețele și porturile bretone.

Casa-atelier cu priveliște spre golf a lui Le Gout- Gerard a devenit în curând locul de întâlnire al tuturor artiștilor care treceau prin Concarneau. Le Gout-Gerard și întreaga colonie de pictori și-au dovedit atașamentul pentru micul oraș în 1899, când proiectul de demolare al zidurilor cetății a fost anulat în urma unui protest colectiv. S-a semnat o petiție pe care Fernand Le Gout-Gerard a depus-o personal la Secretarul de Stat pentru Arte, un vechi prieten de la școala din Saint Lo. Le Gout Gerard a fost numit pictor oficial al Ministerului Marinei și ofițer al Legiunii de Onoare. S-a implicat activ în viața orașului; a fondat "Societatea plaselor albastre" din Concarneau, destinată ajutorării familiilor de pescari, fiind numit președinte al acesteia în 1905. Este considerat un nume de referință în istoria picturii normande și cel mai îndrăgit pictor din colonia artistică de la Concarneau.

Cele două lucrări semnate de Fernand Gerard Le Gout din Colecția Muzeului Țării Crișurilor se integrează în categoria tablourilor inspirate de Concarneau. Unul din ele, *Vedere dintr-un port breton*¹² (Fig.nr.5) oferă o imagine veridică a Concarneau-ului animat, ca de obicei de prezența unei mulțimi pitorești. Lucrarea se încadrează în tematica peisajului breton redând imaginea unui port; în prim-plan apar oameni descărcând marfă, femeii în rochii bleumarin, cu basmale și gulere din dantelă albă; în planul al doilea se văd corăbiile cu pânze, marea și cerul valorat cromatic. În cadrul unei compoziții de mici dimensiuni artistul însușește micul univers al portului; tabloul redă momentul întoarcerii pescarilor acasă, când întreaga comunitate se implică în descărcarea peștelui. Sunt descrise cu minuțiozitate și spirit de observație corăbiile și barăcile din port, o mulțime alcătuită din oameni simpli și femei cu coșuri îmbrăcate în vestimentația bretonă (Fig.nr.6). Cu o tușă fluentă, spontană, tipic impresionistă artistul redă o secvență veridică din viața comunității locale pescari, schițând gesturi, atitudini și detalii vestimentare. Tabloul reflectă spontaneitatea exprimării artistului, căruia îi plăcea să stea cu șevaletul pe chei sau în mijlocul târgului, să vorbească cu oamenii și să immortalizeze ceea ce se petrecea în jurul său: plecarea și întoarcerea pescarilor, femeile discutând la piață, negustorii veniți cu mărfuri la târg. Ceea ce reține atenția este impresia de viață, autenticitatea în descrierea personajelor, veșmintelor, familiarizarea cu ambianța specifică porturilor și târgurilor.

¹² Registrul de pictură al M.T.C., Le Gout Gerard Fernand, *Vedere dintr-un port breton*, ulei / pânză, 330x460mm, semnat dreapta jos cu negru F. Le Gout Gerard, datat 1898, Prov. Transfer de la Muzeul de Artă al României, 1967, inv. 9; Reprod. *Ghidul Muzeului Țării Crișurilor Oradea*, 1974, Fig. nr. 30

Cel de-al doilea tablou, realizat în anul 1897, reprezintă două *Femei pe malul apei*¹³ (Fig.nr.7) stând pe iarbă și discutând; și ele poartă aceleași rochii și bonete specifice Breteniei. Tabloul redă imaginea unui crâng pe malul apei, cu copaci, iarbă înaltă și flori. Cele două femei stau pe malul apei, înconjurate de o vegetație arsă de soare în diferite nuanțe de verde, brun și portocaliu (Fig.nr.8). În colțul din dreapta se vede o porțiune de râu, cu bărci, iar în fundal, la orizont-cerul cu nori prin care se reflectă razele soarelui.

Ambele lucrări se remarcă prin farmecul imaginii imortalizate, plasticitatea tușei, capacitatea artistului de a crea atmosfera specifică temei, utilizarea unor armonii cromatice proprii acestuia (nuanțe diferite de albastru, portocaliu, alb, ocru).

Pictor, gravor, litograf, ilustrator, sculptor, Jean-François Raffaelli (1850-1924) a expus alături de impresionisti.¹⁴ S-a născut în Paris, la 20 aprilie 1850, având un tată de origine italiană. Prima sa pasiune a fost muzica; a dorit inițial să fie cântăreț de operă, iar ulterior și-a descoperit înzestrarea pentru pictură. Debutul său artistic datează din 1870, când unul din peisajele sale a fost acceptat la Expoziția Salonului din Paris; în 1871 a început trei luni de studiu cu Jean Léon Gérôme la Școala de Arte Frumoase. În 1876 a plecat într-o călătorie de studiu în Anglia. Din 1879 a început să picteze scene de gen în care descrie viața oamenilor obișnuiți din suburbiile Parisului. În aceste lucrări a redat peisajul urban contemporan, descriind cu spirit de observație diferite categorii sociale și umane din clasa de mijloc: țărani, muncitori, pe care i-a imortalizat într-un mod realist. Se știe că a fost atras de filozofia pozitivistă a lui Hippolyte Taine, care l-a ajutat să elaboreze o teorie a realismului pe care a intitulat-o "caracterism". Prin observația realistă a omului de condiție obișnuită, surprins în mediul său specific realizează un demers paralel cu naturalismul promovat în literatură de Zola și Huysmans. Cele mai valoroase lucrări ale sale sunt considerate portretele, remarcabile prin redarea caracterului personajelor: *Portretul lui Clemenceau*, 1885 etc.¹⁵

Raffaelli a fost și un remarcabil gravor, realizând peste 180 de gravuri; o parte din acestea ilustrează farmecul vechilor cartiere pariziene. Prima gravură datează din 1876; începând din această perioadă a făcut multe experimente cu gravura în culori. A realizat gravuri după monumente importante din Paris (*Catedrala Nôtre - Dame, Domul Invalizilor*). Din 1889 a început să experimenteze gravura în culori, concomitent cu Henri Guérard și Mary Cassat; în 1904 a pus bazele "Salonului de gravuri originale în culori", fiind și primul președinte al acesteia. A utilizat metode originale; adesea folosea câte 5 plăci de cupru, una pentru fiecare culoare, pentru a

¹³ Registrul de pictură al M.T.C., Le Gout Gerard Fernand, *Femei pe malul apei*, ulei pânză, 385x465mm, semnat stânga jos cu roșu F. Le Gout Gerard, datat 1897, Prov. Transfer de la Muzeul de Artă al României, 1969, inv. 580

¹⁴ P. Cabanne, *Dictionnaire des arts*, 2000, p. 815, C. Benedict, *op.cit.*, p. 27

¹⁵ Pierre Cabanne, *op. cit.*

obține culori fine, nuanțate. Raffaelli a ilustrat cu gravuri romanul *Germinie Lacerteux* de frații Jules și Edmond Goncourt.¹⁶ Datorită pasiunii artistului pentru gravura în culori, Raffaelli a rămas cel mai puțin cunoscut dintre pictorii impresionisti, în ciuda participării la expozițiile grupului impresionist din 1880 și 1881. Degas a fost un mare admirator al creației sale.

Începând din 1879 Raffaelli a pictat peisaje idilice, imagini pitorești inspirate din împrejurimile Parisului. Și-a creat o bună reputație în urma primei expoziții personale din 1884 și creația lui a fost apreciată favorabil de critici influenți, ca J.K. Huysmans. A fost influențat mult timp de impresionisti, îndeosebi de Monet, dar cu toate acestea și-a elaborat un stil propriu, distinct al tusei.

După ce a pictat scene de gen și peisaje urbane pariziene, Raffaelli s-a alăturat impresionistilor, participând la expozițiile acestora din 1880-1881; a fost mare prieten cu Degas, Pissarro și Marie Cassatt. Degas l-a invitat pe Raffaelli să participe la expozițiile impresioniste din 1880 și 1881, gest care a divizat coeziunea grupului; nu numai că Raffaelli nu era impresionist, dar a intenționat să domine expoziția din 1880 expunând 37 de lucrări. Monet, nemulțumit de insistența lui Degas de a include pictori realiști a decis să nu expună, plângându-se că „Salonul a devenit o școală obișnuită, care își deschide porțile primului zugrav care îi trece pragul.” O mărturie despre stilul lui Raffaelli din această perioadă este tabloul *Băutorii de absint*, pictat în 1881. Neînțelegerile cu Degas și succesul personal de la Saloane au determinat distanțarea de grupul impresionistilor. Spre deosebire de aceștia, Raffaelli a acordat o atenție prioritară desenului în raport cu culoarea și pentru cele mai multe din tablouri a realizat schițe preliminare în alb-negru. Artistul a rămas prieten cu Pissarro și Marie Cassatt care îi înțelegeau pasiunea pentru gravură. În 1884 a avut o primă expoziție personală de amploare care a reunit 150 de lucrări din creația proprie.

După 1890 Raffaelli și-a îndreptat atenția din nou spre Paris și suburbiile acestuia, iar peisajele sale urbane au fost bine primite de public și critici. În general, a rămas fidel subiectelor pe care le reda cel mai bine: suburbiile Parisului, peisajele și satele de-a lungul Senei, țărani, cerșetorii sau muncitorii din împrejurimile Parisului. A realizat și o serie de sculpturi, cunoscute astăzi doar prin intermediul fotografiilor. În ultimii ani ai vieții s-a concentrat asupra gravurii, redând farmecul unor vechi cartiere din Paris. A realizat în total 183 de gravuri, în perioada 1876-1921. Raffaelli a murit la Paris la 11 februarie 1924. Meritele sale au dobândit o recunoaștere încă din timpul vieții; a fost membru al Societății de Arte Frumoase alcătuită în 1891 din pictorii dizidenți, în 1889 a primit o medalie de aur la Expoziția universală, iar în 1906 a fost numit Cavaler al Legiunii de Onoare.

Criticul de artă și romancierul Gustave Geoffroy (1855-1926) scria despre el: „Domnul Raffaelli este un artist care poate fi considerat un istoric al timpului său. A avut un talent neobișnuit de a reprezenta lucrurile așa cum erau la care a adăugat ceva din spiritul său, distincția gândirii, seninătatea observației, o ironie ascunsă și un sentimentalism vizibil. Amestecul tuturor acestor trăsături și modul lui unic de a fi

¹⁶ https://www.idburyprints.com/artist/JEAN-FRANCOIS__RAFFAELLI_772.htm

face din el unul din cei mai originali maestri ai timpului nostru, iar opera sa va dăinui cu siguranță în viitor”.

Peisajele mai târzii ale artistului se bazează pe o combinație între pastel și tehnica picturii în ulei, invenție care îi poartă numele. Lucrarea *Casă pe malul apei*¹⁷ (Fig.nr.9) din Colecția Muzeului Țării Crișurilor reprezintă un peisaj rustic cu o casă și niște copaci pe malul unei ape, iar în stânga - o femeie cu un copil; razele soarelui se reflectă printre nori și pe suprafața apei. Se remarcă nuanțele pastelate de albastru-verzui, gri, ocră specifice paletelor artistului. Paralel cu creația artistică Raffaelli a scris lucrări de teoria artei, cea mai importantă fiind “Promenades d’ un artiste au Musee du Louvre”.¹⁸

Charles Francois Prosper Guérin (1875-1939) poate fi integrat în categoria pictorilor postimpresioniști. Tatăl său, Jean Michel Prosper Guérin a fost un pictor de factură academistă, discipol al lui Flandrin. Originar din Sens, Charles Francois Prosper Guérin a urmat cursurile Școlii de Arte Frumoase din Paris, unde la fel ca și Matisse, Marquet, Rouault l-a avut ca maestru pe pictorul simbolist Gustave Moreau. Fără a fi integrabil unei anumite școli, Guérin a fost postimpresionist în maniera sa de exprimare.

Contemporan cu afirmarea fovismului, Guérin a fost influențat de colorismul intens al colegilor săi, fără a adera la exagerările acestora. Deși a recurs frecvent la asocierea unor culori primare preferate de foviști, acordurile sale cromatice sunt mult mai echilibrate și armonioase. Guérin s-a considerat un admirator al lui Cezanne și s-a ridicat împotriva influenței sufocante a artei academiste. Adesea, artistul s-a exprimat într-o manieră simbolistă, fapt explicabil prin influența prietenilor săi, poeții Léon-Paul Farge, Alfred Jarry și Apollinaire care i-au atras atenția asupra esteticii simboliste.

Debutul artistic al lui Guérin datează din 1896 când a expus la Salonul artiștilor din Paris; în 1903 a fost prezent la Salonul de Toamnă, în 1906 la Salonul Independenților, iar începând din 1923 la Salonul Tuileries. Ulterior a avut expoziții în diferite orașe europene, ca Munchen, Bruxelles, Amsterdam. Cea mai mare parte a operei sale cuprinde portrete, naturi statice și nuduri definite printr-un decorativism specific. În naturile statice insera adesea instrumente muzicale. A făcut deopotrivă ilustrații de carte (*Serbările galante* de Paul Verlaine, *Capricii* de Alfred de Musset, *Madamme Bovary* de Gustave Flaubert), a proiectat decoruri și costume de operă (pentru opera *Încoronarea Popei* de Monteverdi, 1911). Destul de târziu a fost primit ca profesor la Școala de Arte Frumoase din Paris, unde i-a avut ca discipoli pe Andre Dunoyer, Luc Albert Moreau, Jean Louis Boussingaut¹⁹.

¹⁷ Registrul de pictură al M.T.C., Jean Francois Raffaelli, *Casă pe malul apei*, ulei și creion / pânză, 385x470mm, semnat stânga jos cu negru Raffaelli, nedatat, Prov. Transfer de la Muzeul de Artă al României, 1967, inv. 8

¹⁸ Al. Avram, *op.cit.*, p. 3

¹⁹ J. Turner, *The Dictionary of Art*, Oxford University Press, XIII, p. 789-790

Tabloul *Hélène* (Fig.nr.10) din colecția Muzeului Țării Crișurilor redă interiorul unui atelier de pictor. Spre centrul lucrării reprezentată, în mărime naturală o femeie tânără, soția artistului, îmbrăcată cu o fustă lungă de culoare gri-oliv, sacou și pălărie violet, eșarfă portocalie. Ambianța specifică atelierului de creație e sugerată prin tablourile dispuse pe pereți și prin șevaletul cu tablou reprezentat în prim-plan, spre stânga compoziției. Femeia privește cu o expresie meditativă la pictura expusă pe șevalet, în spatele ei se află o oglindă în care se reflectă parțial. Este remarcabilă capacitatea artistului de a sugera o stare de evaziune și armonie alături de spațializarea încăperii printr-o perspectivă definită atât geometric, cât și prin contrast cromatic. Guérin s-a exprimat deopotrivă ca desenator și litograf. O parte din lucrările lui au fost transpuse pe plăci de cupru de cunoscutul gravor Georges Gorvel (1866-1938).

Prin maniera specifică a stilului său inovator, Guérin poate fi considerat un important precursor al picturii postimpresioniste.²⁰ Criticul de artă Huntly Carter aprecia că "oricine se va simți atras de îndrăzneța extravagantă a lui C. Guérin care a dovedit că culorile primare pot fi folosite fără stridente și a cărui întreagă operă are un decorativism ce lipsește lucrărilor mediocre, fără culoare ale zilelor noastre".

Lucrările analizate relevă diferența dintre tematica și stilul artiștilor академиști (Paul Baudry, Humbert Ferdinand, Edmond Louis Dupain) și maniera pictorilor "independenți" care adoptă tehnici picturale și modalități de exprimare diferite, inovatoare (Victor Vignon, Fernand Le-Gout Gerard, Jean-François Raffaelli, Charles Francois Prosper Guérin). Astfel, se poate remarca, la primii preferința pentru portretistică, respectiv pentru lucrări cu tematică istorică și mitologică, agreate de ambianța artistică oficială. Lucrările pictorilor din cea de-a doua categorie evidențiază interesul pentru descoperirea peisajului și o spontaneitate a exprimării plastice, eliberată de convenționalismul artei oficiale. În acest sens, sunt evidente accentele realiste din peisajele lui Victor Vignon și Jean Francois Raffaelli, expresivitatea tipic impresionistă a tușei lui Fernand Le-Gout Gerard și cromatismul mai intens, influențat de fovism al lui Charles Francois Prosper Guérin.

²⁰ Registrul de pictură al M.T.C., Guérin Charles Francois Prosper, *Hélène*, ulei / pânză, 925x605mm, semnat stânga jos cu negru Charles Guérin, nedatat, Prov. Transfer de la Muzeul de Artă al României, 1967, inv. 18

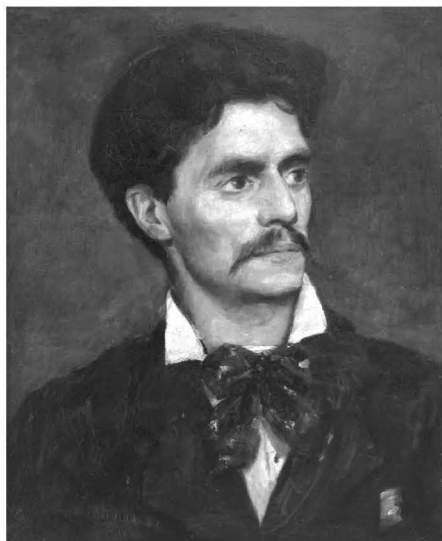

Fig.nr.1 Paul Baudry, *Autoportret*, ulei / pânză, 460x377mm, nesemnat, nedatat, inv. 574

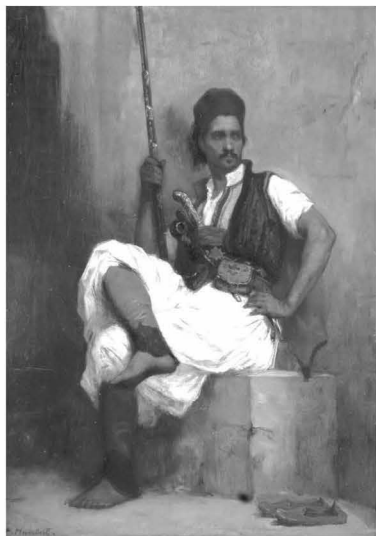

Fig.nr.2. Humbert Ferdinand, *Soldat algerian*, ulei / lemn, 354x262mm, semnat stânga jos cu creionul F. Humbert, nedatat, inv. 11

Fig.nr.3. Edmond Louis Dupain, *Portret de femeie*, ulei / lemn, 408x323mm, nesemnat, nedatat, inv. 579

Fig. Nr. 4. Victor Vignon, *Vechiul drum la Saint Nicolas*, ulei / pânză, 325x405mm, semnat stânga jos, cu negru V. Vignon, nedat, inv. 5

Fig.nr.5. Le Gout Gerard Fernand, *Vedere dintr-un port breton*, ulei / pânză, 330x460mm, semnat dreapta jos cu negru F. Le Gout Gerard, datat 1898, inv. 9

Fig.nr.6. Le Gout Gerard Fernand,
Vedere dintr-un port breton,detaliu

Fig.nr. 7. Le Gout Gerard Fernand,
Femei pe malul apei, ulei / pânză,
385x465mm, semnat stânga jos cu
roșu F. Le Gout Gerard, datat 1897,
inv. 580

Fig.nr. 8. Le Gout Gerard Fernand,
Femei pe malul apei, detaliu

Fig. Nr.9. *Casă pe malul apei*, ulei și creion / pânză, 385x470mm, semnat stânga jos cu negru
Raffaelli, nedatat, inv.8

Fig. nr.10. Guérin Charles Francois Prosper, *Hélène*, ulei / pânză, 925x605mm, semnat stânga jos cu
negru Charles Guérin, nedatat, inv.18